

До теми «Становлення та розвиток української політичної думки»

Основні етапи	Особливості та характерні риси	Основні представники
Політ. думка Київської Русі	Розвивалась під впливом політико-правової думки Візантії, під впливом християнської релігії, яка з 988 р. стала державною. У згаданих творах було порушено такі основні політичні проблеми: • забезпечення незалежності та єдності Русі; • утвердження рівноправного статусу Київської Русі серед інших країн світу; • засудження князівських міжусобиць • закріплення норм права і християнської моралі в суспільних і міжособистісних стосунках; • дотримання присяги та норм права князями; • верховенство світської влади над церковною. Концепція "богоугодного володаря" (ігумен Феодосій Печерський, літописець Нестор, сформулювали ідею необхідності об'єднання київських князів навколо церкви, а не навколо великокнязівського престолу, а також ідею божественної природи влади); Концепція "князівського єдиновладдя" (митрополит Іларіон: у сильній монархічній владі запорука територіальної цілісності держави. Християнство повинно служити консолідації країни, а церква - державі та володарю). Розвинена ідея необхідності політичного об'єднання руських земель та припинення міжусобної боротьби перед небезпекою іноземного поневолення 	Володимир Мономах "Повчання дітям", Іларіон "Слово про закон і благодать", Нестор літописець "Повість минулих літ" «Слово о полку Ігоревім» (XII ст.)
Політ. думка перехідного періоду (XIV-перша половина на XVI ст.)	Національно-релігійне поневолення негативно вплинуло на розвиток політичної думки в Україні, проте в цей час зародилася українська національна політико-правова ідеологія. Цьому сприяло те, що в XV-XVI ст. в Україну через Польщу почали проникати із Заходу ідеї Реформації, спрямовані проти феодалного ладу й католицизму, який контролював майже всі сфери життя. • Розробка ідей природного права т.зв. "піраміди влади". • Поступове визволення політичної науки від теології, відстоювання принципу невтручання церкви у державні справи. Ю. Дрогобич – доктор філософії та медицини Болонського університету, займався політичним прогнозуванням, зокрема намагався передбачити становище імператора Священної римської імперії Фрідріха III, а також ворогуючих сторін на Апеннінському півострові. Він був прихильником сильної королівської влади, визнавав зверхність світської влади над церковною. С. Оріховський замолоду виступав проти божественного походження влади, відстоював принцип невтручання церкви в державні справи. Держава, на його думку, подібна до живої істоти, яка має своє тіло (посполиті), душу – (шляхетний стан), розум – (король). Мета держави: збереження набожності, добробуту і свободи громадян. С. Оріховський одним із перших в Європі розробив концепцію природного права, відстоював пріоритетність закону над рішенням монарха чи інших посадових осіб. Проте за декілька років до смерті він відійшов від передових поглядів, відстоював зверхність папської влади над королівською. Цей принцип письменник-публіцист застосовував при розробці піраміди влади у Польщі, котра б нагадувала трикутник, вершиною якого була духовна влада, у лівому куті – священослужителі, а у правому – король.	Юрій Котермак-Дрогобич, Станіслав Оріховський (Роксолян) «Про природне право», «Польські діалоги політичні»
Політ. думка періоду від Люблінс	Полемічна література здебільшого торкалася питань релігійного життя, реформи церкви, але в контексті цих проблем порушувались і політичні питання. Два вектори: 1) орієнтований на унію православної та католицької церков (П. Скарга);	П. Скарга «Про єдність церкви божої»,

ької унії до козацько-гетьманської доби	2) антиуніатські ідеї, акцент на необхідності реформ православно церкви . (Христофор Філалет). Іван Вишенський – визначний український письменник-полеміст, висунув концепцію колективної соборності правління християнською церквою, засновану на ідеї рівності всіх людей перед богом. Принцип соборності як вияв демократизму він відстоював також у відносинах між церквами. В цьому ж контексті І. Вишенський заперечував не тільки абсолютизм духовної влади – папи римського, а й абсолютизм світської влади – королів і царів, вважав, що будь-який володар отримує владу від бога і не може користуватися нею на свій розсуд.	Х. Філалет «Апокрисис», І. Вишенський та ін.
Політ. думка періоду козацько-гетьманської доби	У козацько-гетьманську добу політична думка України розвивалася в контексті правових документів, які відображали аспекти державного устрою і міжнародних відносин України, а також у руслі концепції просвітників щодо суспільства і держави. До важливих правових документів того часу можна віднести «Березневі статті», «Гадяцький трактат», «Угоду та Конституцію» Пилипа Орлика. В них було закладено правову основу міжнародних договорів України з іншими державами, чітко простежувалися атрибути суверенітету української державності, визначалися конституційні засади державного і суспільного ладу. Розвитку теорії держави сприяли ідеї, висунуті фундаторами Києво-Могилянської академії: І. Борецьким, М. Смотрицьким, П. Могилою. Концепція І. Гізеля базувалася на постулатах суспільного договору та природного права. Він різко засуджує світських і духовних феодалів, визначає як гріх несправедливі рішення судів. Змінити цей грішний світ, на думку Гізеля, можна за допомогою освіти, морального самовдосконалення. Дотримуючись промосковської орієнтації, Гізель виступав за надання царем своїм підданам свобод і вольностей, за церковну автономію України. Прогресивці погляди Гізеля суперечили феодально-ортодоксальним суспільним нормам того часу. Ректор Києво-Могилянської академії Ф. Прокопович першим в умовах російської держави створив теорію освіченого абсолютизму, спираючись на теорії природного права та суспільного договору. На його думку, пріоритетною повинна бути світська влада, церква має підпорядковуватись державі. Носієм державної влади, за теорією Ф. Прокоповича, може бути лише освічений володар.	Ф. Прокопович «Правда волі монаршої», «Духовний регламент», П. Могила, М. Смотрицький, І. Гізель «Мир з Богом, людино», П. Орлик та ін.
Політ. думка XIX ст.	Початок національного відродження відобразився, насамперед, в програмних гаслах Кирило-Мефодіївського братства. Розробка широкої політичної програми боротьби за визволення українського народу. Відмова від культурно-територіальної культурно-соціальної слов'янської федерації та федерації з росією. Першим українським політологом є Микола Костомаров (1817-1885), що досконало знав історію України, інших слов'янських народів, в своїх дослідженнях опирався на досягнення світової філософської, історичної та соціологічної думки. Русійними силами української історії вчений вважав народні маси, їхню самосвідомість; чим відоміший народ, підкреслював він, тим швидше він знайде самого себе і шляхом самореалізації самовизволиться. Михайло Драгоманов (1841-1895) - талановитий філософ, публіцист, історик та вчений. Він створив концепцію суспільства, що ґрунтується на ідеї асоціації гармонійно розвинених особистостей. Реалізація цього ідеалу, вважав він, можлива за федералізму з максимальною децентралізацією влади та самоврядування громад і областей. М. Драгоманов розробив проект конституційного перетворення Російської імперії на децентралізовану федеративну державу. У державно-правовій концепції М. Драгоманова передбачалися три гілки влади: законодавча, виконавча і судова. Законодавча влада належала двом думам - державній і союзній. Головою держави міг бути імператор з успадкованою владою чи обраний голова Всеросійського державного союзу. Глава держави призначав міністрів, відповідальних перед обома думами. Своєю державно-правовою концепцією М. Драгоманов пропонував парламентську державу із засадами самоуправління, яка впливала б на соціальну та економічну сфери суспільства, надавала б великого значення просвітництву й законодавству, які уможливили б реформаційні зрушення. Одним із представників революційно-демократичної течії у політичній думці був Іван Франко (1856-1916). Вчений детально аналізував такі проблеми, як аграрну, загальні принципи розв'язання селянського питання, робітничу, національну проблему. І. Франко був соціалістом, але не виступав за диктатуру пролетаріату, акцентуючи увагу не на класових, а на загальнолюдських цінностях. Мислитель виступав за рівність усіх націй і вважав, що найкращим вирішенням національної проблеми було б утворення державних об'єднань змішаного (федеративно-конфедеративного) типу, що спиралися б на солідарність інтересів.	М. Костомаров, М. Драгоманов, І. Франко та ін.

Політ. думка XX ст.	Підвищення рівня національної політичної свідомості, боротьба за національне відродження і державність, входження до унітарної радянської держави, укладання військово-господарського союзу з Росією, перетворення союзу на договірну федерацію тощо. Першим, хто відкрито заявив про колоніальний статус України у складі Російської імперії та право українського народу на самовизначення, був М. Міхновський (1873-1924). На його думку, «державна самостійність є головною умовою існування нації». М. Міхновський пропонував йти до незалежності проторованими шляхами західних країн, використовуючи творчі потенції націоналізму європейського типу. Саме М. Міхновському належить максималістське гасло «<u>Україна - для українців!</u>», яке стало невід'ємною ознакою українського інтегрального націоналізму. В брошурі «Самостійна Україна» він чітко поставив питання про незалежну українську державу, публічно заявив про законне право українського народу самостійно вирішувати свої проблеми. М. Грушевський (демократично-народницький напрям): 1) визнання народу рушійною силою історичного процесу; 2) розуміння українського народу як окремої культурної одиниці; 3) обґрунтування ідей народоправства у вигляді народно-демокр. республіки; 4) федеративний устрій України; 5) відстоювання автономії України в складі федеративних чи конфедеративних союзів. В. Липинський - видатний історик і політолог, що заснував консервативну школу в українській політології. Його політичне кредо: «до української нації через українську державу». Держава для нього - це найдосконаліша, найвища форма організації всіх духовних і матеріальних сил нації. Доктрина українського консерватизму зводиться до таких основних положень: • політичним ідеалом для України є спадкова монархія, очолювана гетьманом як символом української національної ідеї; • особливий політичний режим влади класократія є протиположним до республіканської парламентської демократії; • суть класократії полягає у пануванні активної меншості (аристократії), що складається із кращих (за духом, здібностями, активністю) людей; • реалізація доктрини консерватизму де проголошується поширення консервативної ідеології, християнської релігії та солідаризму; • в центрі доктрини є концепція хлібороба-власника, з якої випливає, що монархія - це трудова держава, що спирається на організацію трудових, продукуючих класів, насамперед, на хліборобський клас. Дмитро Донцов увійшов в історію української політичної думки як автор ідеології «інтегрального» (чинного) націоналізму. Особливого звучання ідеї Д. Донцова набувають у праці «Націоналізм», у якій він обґрунтовує власний підхід до утвердження нації, вказує на необхідність цілеспрямованого виховання національно насаджених людей, які б визнавали моральним і етичним лише те, що утверджує націю. Підставами українського націоналізму, на його думку, були: вольовий принцип; постійне прагнення до боротьби за незалежність; романтизм і фанатизм у національній боротьбі; синтез національного та інтернаціонального; необхідність виховання нової політичної еліти; орієнтація на примус у процесі боротьби за незалежність.	М. Грушевський «Початки громадянства», «Хто такі українці і чого вони хочуть», М. Міхновський, В. Винниченко, С. Бандера Д. Донцов «Націоналізм», В. Липинський «Листи до братів хліборобів» та ін.
-----------------------------------	---	--

Древньоруські князівства

